

БАСНА КАО РИЗНИЦА ВРИЈЕДНОСНИХ СУДОВА – ИЗМЕЂУ СХВАЋЕНОГ И ПРИХВАЋЕНОГ¹

Данијела Поповић²

Оригинални научни рад DOI 10.7251/NSK2002125P UDK 821.09-342:159.954-053.4 COBISS.RS-ID 131972097

Резиме

Циљ овог рада јесте да укаже на могућности примјене проблемске наставе приликом интерпретације басне у IV разреду основне школе. У том циљу спровели смо истраживање у коме је учествовало N=211 ученика из основних школа на територији општина Подгорица и Даниловград. Узорком су обухваћене градске и приградске школе. У градским срединама гдје су школе са већим бројем одјељења рађен је тест изједначавања. На основу овог теста изабрана су два одјељења најсличнија по познавању књижевности. Критеријум по коме су бира на одјељења јесте просјечан број бодова освојених на тесту и стандардна девијација. Примјеном а приори статистичке анализе моћи тестова утврдили смо да је обим реализованог узорка довољан за доношење високо поузданих статистичких закључака. Резултати статистичке анализе показали су да је проблемски приступ при интерпретацији басне Лисица и јарац довео до свеобухватнијег доживљаја и

---

¹ Рад представља прерађени дио магистарске тезе *Интерпретација басне по систему проблемске наставе у IV разреду основне школе* који је одбрањена на Филозофском факултету у Никшићу.

² Данијела Поповић је магистар разредне наставе и запослена је у ОШ „Милорад Муса Бурзан“, Подгорица, Црна Гора, Е-адреса: kdanijela81@gmail.com

разумијевања басне, као и прихватања система вриједности које нам поменута басна доноси.

Кључне ријечи: *басна, врховне вриједности, вриједносни систем, проблемска настава, интерпретација басне Лисица и јарац.*

Увод

Проблемска настава је наставни систем који у великој мјери доприноси активном учењу у настави. Многи аутори (Квашчев, 1971; Илић, 2003; Николић, 2012) се слажу да се ученици у проблемској настави изводе из свакодневног начина мишљења. Према неким истраживањима, ученици се у проблемској настави изводе из стереотипног начина мишљења и од њих се захтијева знатна ментална напетост (Росандић, 1986). Такође, примјеном проблемске наставе развија се апстрактно мишљење које представља најсложенију мисаону активност (Стојакковић, 2005). Бајић (1999) и Николић (2012) истичу да је проблемска настава у темељу стваралаштва. У савременој настави, како каже Росандић (1986) ученика треба поставити у улогу истраживача и да на тај начин ученик постаје самостални истраживач. Гајић (2004) сматра да проблемска настава његује самосталност и истраживачки дух при рјешавању проблема. Она захтијева потпуну мисаону ангажованост, систематско повезивање знања и вриједности, као и уклањање непотребних чињеница. Проблемском наставом подстиче се психички и интелектуални развој ученика, закључује Гајић. Неки аутори (Мандић Д. и Мандић П, 1995; Вилотијевић, 2001а; 2001б) наводе да се у уобичајеној настави користи уџбеник као једини извор знања и да се на тај начин раздваја теорија од праксе. Тако Баковљев (1983) наглашава да је настава често формализована, вербализована и недовољно очигледна, што смањује трајност знања и повезивање теорије са реалним животом. Један од најважнијих услова успјешне, тј. активне наставе је способност ученика за самостално стицање знања. Квалитетно учити значи самостално долазити до знања. Поуздано и трајније учење је оно учење које је дијете само пронашло, стекло, а не добило као готов производ, закључује Баковљев. Управо такав став заузима Мејер истиче да се:

„мора дати предност оном васпитању који придоноси вјежбању само-радиности и који његује самосталност“ (Мејер, 1957:13). Исто тако Петанчић наглашава да „настава треба имати проналазачки карактер“ (Петанчић, 1954:201).

Басна је богата ризница животних мудрости народа од најстаријих времена па све до данас. Сматра се важним књижевним дјелом, које својом једноставном фабулом – сликовито приказана у дијалогу ликова, често или готово увијек описује скривену истину. Николић наводи да је „догађај у басни испричан зато да би нас упутуио и подсетио на сличне догађаје у људском друштву“ (Николић, 2012:65). С тим у вези, Цветановић (2013) истиче да би ситуације из басне требало да нас подстакну на размишљање, подсећање и разговор о свакодневном животу, те ситуацијама и понашањима људи у животу. Поука до које се долази након разговора представља мисао која произилази из басне, а односи се на појаве, ствари, везе и односе у реалном свијету. Сличног става је и Лесинг, по Виготском (1975:81), који каже да је басна „примјена моралног става на појединачан случај испричан као стваран“. Тако, на примјер, у басни *Лисица и јарац* и у многим другим гдје је један од ликова лисица, лисица излази као *побједник* и на неки начин бива награђена за своја злодјела. Ко ће и како да казни лисицу за њене поступке? Покушај одговора на ово питање налазимо у дјелу *Благо цара Радована*, гдје Дучић каже:

Прост човјек се брани лукавством, као што се културан човек брани памећу. Лукавство, то је памет непаметних, и лукавство је перверзија разума. Лукавство је интелигенција неинтелигентних и снага немоћних. Лукавство је памет подлих. Опрезност је код добрих оно што је лукавство код рђавих. А пошто је лукавство једино чиме се глупак брани, он вјерује да је човек који је паметнији од њега, само лукавији од њега; и да се овај не служи мудрошћу него само изоштреним лукавством. Простак сматра да је велико лукавство једина велика памет, страховито и смртоносно оружје против сваког слабијег. (Дучић, 2007: 184-185)

Рад је организован на сљедећи начин: у другој глави овог рада говорићемо о систему вриједности кроз анализу басне *Лисица и јарац*, у трећој глави представљена је методологија истраживања са статистич-

ком анализом и дискусијом резултата, и на крају, најважније резултате сумирали смо у закључку.

О систему вриједности кроз басну *Лисица и јарац*

Логички позитивизам негира научно поимање вриједности, иако се вриједности показују као детерминанте свих врста друштвеног и индивидуалних понашања. Са друштвене позиције, вриједности се тичу друштвених акција, идеологија, вредновања, ставова и моралних просуђивања. На индивидуалној равни, вриједности нам помажу да разликујемо себе од других, оправдавамо властиту личност и тумачимо понашања других. Концептуализацијом вриједносног система, као елемента друштва и његове структуре, долазимо до различите интерпретације вриједности. Наиме, функционалистички приступ ће аподиктично појашњавати статички и интегративни карактер вриједности, док марксистички концепт опомиње на трансцендентни и еманципаторски карактер вриједности. Посматрано социолошком визуром, детектујемо више начина, о томе како схватити и прихватити вриједност. Систем вриједности, посматран кроз призму образовања, мислимо да треба комбиновати и функционалистички и еманципаторски, јер није довољно само научити како треба, него и примијенити и понашати се у складу с тим.

Различита друштва глорификују одређене вриједности. Један од вриједносних система, дакако, јесте слобода. Са хришћанством се уводи нешто другачије поимање слободе, у односу на претхришћански период. Разапет на крсту, Христос је оставио човјеку симболичку вриједност крста у којој се огледа слобода избора. Са средишта крста, можемо да кренемо у све четири стране свијета, а којим ћемо путем кренути, ствар је избора. Када сте слободни, можете сами да одлучите да ли ћете неког искористити за властиту добробит, или ћете, пак, одлучити да му узвратите истом мјером – да му помогнете, као што је и он вама помогао. „И како хоћете да вама чине људи, чините тако и ви њима“ (Лк. 6,31). Да ли ћете поступити као лисица или јарац у Езоповој басни, ствар је избора. Приликом избора, човјек је усамљен, не очекује би-

ло какву помоћ од другога. Цвајг (1983:260) би рекао: „Слободан као сви усамљени људи и усамљен као сви слободни“. Ако би неко неке сугерисао приликом избора, онда то више није лични избор.

Вјерујући људи знају да у друштву постоји врховна вриједност, која је око нас или у нама, у чему сваки појединац налази смисао живота. Да нема врховне вриједности, не бисмо знали шта ваља чинити, чему стремити и како се понашати у зависности од случаја у којем се налазимо. На основу тога знамо које су то вриједности које треба прихватити, а шта заслужује презир. Бити као Бог, или бити Бог, препуштено је човјековој муци избора, да се одлучи, у зависности да ли се налази у вољи или невољи. Да ли ће бити као Бог или ће себе издати за Бога, зависи од вриједносног склопа који је стекао својим васпитањем и друштвеним одгојем у процесу социјализације. Бити богочовјек или човјекобог, како је Свети Јустин Ћелијски знао да каже, значи потпуно различиту критику себе и друштвеног система у којем се налази. Хришћанска догматика нас учи да у Христу (пре)познамо божанску и људску природу. Отуда, није случајно да у баснама имамо најмање два нарратива међу животињама, добар и лош, божански и људски глас. Игра добра и зла, баш као и у баснама, саставни је дио човјекове егзистенције, али и његове супериорне суштине. Вођени ничеовским размишљањима, сазнајемо да у сваком човјеку сусрећемо љубав и мржњу, захвалност и незахвалност, доброту и освету. У тој *хемиплегији врлине* долази се до закључка да је човјек добар, по цијену да зна бити и зао, јер без зла, човјек не би умιο бити добар (Ниче, 2003).

Корачајући кроз лавиринт вриједносних система, наилазимо на друштва којима је највећа врлина храброст, јер је грађанин изједначен са јунаком (Ђурић, 1995). У оваквом менталном склопу, ратник се уздиже изнад свеца.

Неке је врховна вриједност част и истина. Филозоф воље за моћ каже: „Истина је врста заблуде без које не би могла живјети једна одређена врста живих бића. Важност по живот има одлучну ријеч“ (Ниче, 2003:42). У новозавјетним списима препознајемо истину као вриједност *Дакле нека буде ваша ријеч: да, да; не, не; а што је више од овога, од зла је* (Мт. 5,37). Сократ и Исус су морали да бирају између живота и истине, одлучилу су да живот дају за истину. „Сократ није

знао за радио и аутомобил, али је спознао сам себе боље него ми и водио је савршен живот, и смрт је примио као савршен човјек“ (Гачев, 2011:104). Оним друштвима гдје је Богатство врховни принцип, они, с правом, у ријечи богат, проналазе ријеч Бог. Постоје друштва која гло-рификују знање. *Сви Атињани и досељени странци ни за шта се друго нијесу занимали, него да штогод ново говоре или слушају* (Дјел. 17, 21). Нека друштва, пак, славе моћ као врховну вриједност. Шушњић објашњава да је „моћ престала да буде пуко средство и постала је циљ по себи – вриједност“ (Шушњић, 2015:321). Дакле, у друштву постоји читав систем вриједности, а који ће од њих бити прихваћен, зависи од друштва и појединца.

Вриједносни систем се изграђује још у најранијем дјетињству, док дијете слуша басне и приче од својих родитеља. На тај начин стичемо прва сазнања о свијету у који закорачујемо, персонификовано кроз наратив животиња у баснама и догодовштине омиљених јунака у бајкама. Без сумње, басне представљају приче са привилегованим сазнајним могућностима и моћним наративом у (пре)познавању етичких и вриједносних сегмената. То је јединствен извор сазнања, о свим аспектима живота, па и вриједносним. Басне представљају незаобилазан материјал у дјететовом васпитању. Оне су намијењене онима који тек почињу да уче и упознају свијет, онима који уче да оцјењују, процјењују, осмишљавају и разграничавају вјечиту животну дилему – добро од лошег. Ако нас математика учи да дијелимо и множимо, сабирамо и одузимамо, басна нас учи да препознамо, спознамо и разграничимо добро од зла, лијепо од ружног. Кроз јунаке у баснама сусрећемо се са вриједностима попут истине, правде, љубави, доброте, детектујемо патњу, бол, мржњу. Потом, током одрастања, својим рецепијентним способностима, дијете све више повезује свијет басни и стварни свијет, а приповиједање и слушање је битан процес који треба да резултира памћењем и препознавањем правих вриједности.

Васпитно-образовни систем у једном друштву налази оне врховне вриједности за које се бори у дуготрајном процесу социјализације. Човјек се, од малих ногу, учи вриједностима. Од стеченог вриједносног склопа, саткана је човјекова личност. Познавајући нечији вриједносни систем, можемо сазнати какав је човјек. Вриједносна начела почињу да

се изграђују кроз васпитање, дакле, у раној животној фази. „Почетак је најважнији“, опомиње Платон (1957:64), „а нарочито код младог и њежног бића“. То је она животна доб која допушта да се од сирове глине направи лијепо вајана фигура. Изграђивање фигуре у дјетињству почиње баснама или бајкама. Кроз наратив животиња, сазнајемо и упознајемо нови свијет. Платон каже да постоје двије врсте прича: истините и измишљене. У васпитању дјетета треба примијенити обје. Он вјерује да су басне и бајке измишљене приче које садрже истину (Платон, 1957). Басна није илузија, јер се њен функционалистички карактер не може порећи. Албер Ками није далеко од истине када каже: „У свијету без илузија човјек је странац“ (Ками, 1987:17). Другим ријечима, иако басне својим ликовима залазе у свијет маште, оне јесу смислене приче.

Сада када смо открили смисленост басни, ваља нагласити да се први вриједносни систем назире управо у наративу међу животињама. Басна није само прича за дјецу, него и поучно штиво кроз које упознајемо свијет вриједности и јасно разграничавамо шта ваља одбацити, а шта задржати. Отуда басна посматрана у том контексту, помаже у развоју естетских и етичких аспеката, изградњи вриједносних система и судова. Кроз басну је важно утврдити да ли дјеца препознају јунаке који имају добре, а који лоше особине, а потом, да ли су дјеца сагласна са ставовима појединих животиња према појединцу или друштву, те како и на који начин перципирају понашање јунака из басни. Дакле, оно што је важно јесте васпитавати дијете на тај начин да у басни препозна оне животне вриједности које су добре, а које испољавају одређене животиње. На тај начин дјеца изграђују способност одбацивања оних лоших вриједносних особина које испољавају одређени ликови у њој. У Езоповој басни *Лисица и јарац*, лисица је сишла у бунар, али прије тога је сковала план како да искористи наивност јарца. Послуживши се лукавством, лисица је прикрила невољу јер не може да изађе из бунара, па поче да хвали воду. Након мудрог говора и смишљеног плана, лисица излази из бунара тако што се пење на јарчева леђа послуживши се његовим роговима. Јарац, видјевши шта је направио, замоли лисицу за помоћ. Лисица се осврну и рече му да је имао памети колико длака на бради, не би улазио у бунар, а да претходно не размисли како ће из њега изаћи. Ова басна представља прототип лукавства

лисице и наивности јарца, па самим тим има дубоку вриједносну и моралну поуку – ријеч је о особинама које срећемо у свакодневном животу. Морална поука би се могла сагледати у чињеници да треба прво добро размислити о свему, прије него се донесе одлука. Потом, да ли је етички прихватљиво оставити у невољи некога ко је претходно помогао. Езоп, својим баснама, животиње ставља пред различита искушења, баш онако како би се и човјек могао наћи. Кроз ликове у својим баснама, Езоп апострофира све људске врлине и мане, правилни и неправилни вриједносни поступци су транспарентни и лако препознатљиви. У наведеном примјеру, Езоп необориво апострофира лукавство у лику лисице и наивност у особинама јарца. Како и на који начин ћемо доживјети и разумјети ове двије особине, умногоме зависи од нашег вриједносног склопа који смо формирали дуготрајним процесом социјализације у породици, а потом у школи. Са баснама дијете се среће и раније, али у школама се детаљно обрађују и тиме се проширује спознаја и суштинско значење басни. Правилним тумачењем басни, кроз особине којима се описују поједине животиње, може се утицати на дијете да перципира и правилно формира свој етички и вриједносни систем. Није претјерано примијетити да у савременом друштву, основне вриједности попут истине, правде, оданости, доброте, љубави блиједе и губе на значају, али човјечност није у томе да се никада морално не посрне, него да се човјек загледа у себе, а потом етички и вриједносно коригује. Свака култура треба да преиспитује своје вриједности, да би видјела да ли су оне још увијек путоказ или су, заправо, запуштене и нпуштене.

Отуда, басна представља ризницу вриједносних судова, гдје се, по правилу, јављају два лика, на основу којих се јасно може детектовати, а потом диференцирати оно што сачињава истинску вриједност, достојну поштовања, и оно лоше, вриједно презира. На основу тог наратива, баснама се дијете може поучавати да прецизно осуђује оно што је лоше у карактеру једног јунака у басни и да расуђује о оним вриједностима и особинама које треба задржати у вриједносном систему. На основу наратива у баснама, дијете треба да стиче вјештине како треба размишљати, а и како треба дјеловати. Није довољно остати само на правилном расуђивању, него и на примјењивању онога што смо схва-

тили и научили. У савременом свијету, све више истинске врлине и вриједности губе трку са временом. Неријетко се лик из басне, који је добар и поштен, доживљава као будала, а лукав, подмукао и користољубив, перцепира као мудар и паметан. Све то иде у прилог чињеници да живимо у потрошачком друштву, гдје праве вриједности нису на цијени. Стога, уз вриједносне и моралне поуке у баснама, дијете треба да учи како да, својим животом, свједочи о љубави, истини, правди, вјери, итд. Доброг човјека не може створити наука о моралу и вриједностима, него правилно васпитање и природни дар за разликовање доброг од лошег, лијепог од ружног. По учењу монотеистичких религија, само је Бог савршен, док његова творевина није. Стога, сваки човјек мора радити на себи, како би се усавршио. То је могуће једино разговором, у нужном препознавању лоших вриједности и особина и у њиховом сталном надилажењу, без краја.

Методологија истраживања

Примарна мотивација за рад долази из чињенице да из поменуте области не постоји довољан број истраживања. У региону имамо неколико истраживања који се односе на басне. Басна као жанр, са становишта методичког приступа, наводи Чутовић (2014), у основним школама у Републици Србији није довољно обрађена. Исти аутор тврди да су ученици који су одабране басне усвојили по моделу проблемске наставе и након примјене експерименталног програма (који се састојао од вјежбања у анализирању одабраних басни на иновативан начин, као и у анализирању народних пословица и наравоученија) постигли значајно боље резултате од ученика који су наставно градиво усвојили по моделу традиционалне наставе и нијесу имали никаква вјежбања. С друге стране, Лагумџија (2000) наводи да се басна у млађим разредима основне школе може сматрати најпогоднијом књижевном врстом за примјену проблемске наставе. Исти аутор наводи да резултати једног истраживања у Републици Хрватској показују веома малу заступљеност рјешавања проблема у основношколској настави књижевности од првог до петог разреда основне школе.

Главна хипотеза истраживања је:

H: Проблемска настава доводи до свеобухватнијег доживљаја и разумијевања басне у односу на уобичајену тзв. традиционалну наставу.

Полазећи од опште хипотезе долазимо до сљедећих помоћних хипотеза:

H1: Рјешавањем проблемске ситуације ученици показују значајан напредак у перцепцији особина ликова.

H2: Примјеном проблемског приступа ученици успјешније долазе до спознаје алегорије басне.

H3: Истраживачким читањем и рјешавањем истраживачких задатака ученици успјешније долазе до поука из басне.

H4: Рјешавањем истраживачких задатака ученици успјешније уочавају повезаност басне са пословицама.

Будући да су басне ризнице народне мудрости и оштрине духа, проблемска питања и задаци усмјеравају, изазивају и траже промишљање ученика и значењску провјеру тумачења пословица, као и њихово повезивање са басном.

Ово истраживање припада групи емпиријских истраживања. Користили смо експериментални приступ. Током обраде, прикупљања и анализе добијених података, користили смо статистичку и експерименталну методу. У поступку интерпретације басне употрежили смо индуктивно-дедуктивни приступ.

Узорко је било обухваћено 248 ученика, од чега је 125 ученика обухваћено проблемском наставом. По завршеној интерпретацији сваке басне, ученици контролне и експерименталне групе рјешавали су исти тест, како би се омогућило поуздано статистичко упоређивање. Тест је био конципиран тако да је било могуће да се процијени начин на који су ученици упоредили особине ликова, поуку, алегорију и везу са пословицама.

Дио статистичке анализе је била и тзв. *a priori* анализа моћи Студентовог t и Пирсоновог χ^2 теста којима је потврђено да је обим узорка био довољан за доношење високо поузданих резултата. По завршеној интерпретацији басне *Лисица и Јарац*, ученици контролне и експерименталне групе рјешавали су исти тест, како би се омогућило поуздано

статистичко упоређивање. Тест је био конципиран тако да је било могуће оцијенити тачност одређивања особина ликова, поуке, алегорије и везе са пословицама. Након евалуације теста, а уз примјену поређења између контролне и експерименталне групе, биће могуће потврдити или оповргнути постављене хипотезе.

Статистичка анализа и дискусија резултата

У овом поглављу ћемо изнијети резултате статистичка анализе и дискусију резултата након проблемске интерпретације басне Лисица и јарац. У табели 1 дата је реализација узорка током интерпретације басне *Лисица и јарац*.

Табела 1

Реализација узорка ученика током интерпретације басне Лисица и јарац

Основна школа	Наставни систем	Број ученика
„Павле Ровински“	проблемска настава	51
„Марко Миљанов“	проблемска настава	42
„Владо Милић“	традиционална настава	41
„Нико Мараш“	проблемска настава	16
„Владика Данило“	традиционална настава	16
„Вуко Јововић“	традиционална настава	45

Реализован узорак је имао 211 ученика од планираних 248. Укупан број ученика код којих је басна интерпретирана на традиционалан начин је 102. Резултати теста дати су у Табели 2.

Табела 2

Резултати теста

	Систем наставе	Број ученика	Просјечна вриједност	Дисперзија	Стандардна девијација
Резултати теста	традиционална настава	102	9,47	10,452	3,233
	проблемска настава	109	14,93	5,067	2,251

Примјеном Левеновог теста може се утврдити да су дисперзије статистички значајно различите ($F = 10,825$; $p = 0,001$). Због чињенице да се дисперзије статистички значајно разликују, не можемо да користимо стандардни Студентов т тест. Користићемо његову модификацију која се зове Велчов тест. Резултати Велчовог теста указују да постоји статистички значајна разлика између резултата у постигнућу ученика у односу на систем наставе ($t = -14,137$; $df = 179,007$; $p < 0,001$). Лако се може израчунати да је Коенов д једнак 1,5147 показујући нам тако да је разлика у постигнућу веома изражена. Такође, на основу реализованог узорка можемо да израчунамо моћ Велчовог теста. Моћ теста је 0,9817, одакле закључујемо да су закључци добијени на основу реализованог узорка веома поуздани.

Табела 3

Анализа одговора на питање о особинама лисице и јараца

	Систем наставе	Бр. Уч.	Просјечна вриједност	Ст. дев.	Левенов тест	Велчов тест	Коенов д	Моћ теста
Какве људе представља јарац?	ТН	101	0,52	0,50	$F = 1239,65$ $p < 0,001$	$t = -8,86$ $df = 113,35$ $p < 0,001$	1,272	0,972
	ПН	109	0,98	0,14				
Какве људе представља лисица?	ТН	102	0,58	0,50	$F = 923,09$ $p < 0,001$	$t = -7,94$ $df = 114,92$ $p < 0,001$	0,946	0,979
	ПН	109	0,92	0,14				

Потребно утврдити да ли систем наставе утиче на спознају алегориског аспекта басне *Лисица и јарца*. Од ученика се очекивало да идентификују какве људе представљају ликови из поменуте басне. У табели 3 дата је анализа одговора на питање о особинама лисице и јарца.

На основу резултата из табеле 3. можемо да закључимо да постоји статистичка значајна разлика у постигнућима ученика у односу на наставни систем. Проблемски интерпретирана басна доводи до боље спознаје везе између особина ликова и људи које ти ликови представљају. Поузданост резултата је веома висока имајући на уму моћ Велчовог теста. Дакле, алегорија у басни је свеобухватније прихваћена од стране ученика код којих је басна интерпретирана на проблемски начин.

Оно што је вриједно помена јесте да је одређен број ученика лисици додјељивао особине људи чији представник она уистину и није. На примјер, незанемарљив број ученика, код којих је басна интерпретирана на традиционалан начин, на наставном листићу (око 13%) је за лисицу рекло да је *сналажљива, мудра и паметна*, док је јарца њих око 14% идентификовало као *глупог и будалу*. Код ученика код којих је басна била интерпретирана на проблемски начин, током дискусије, јављали су се слични одговори. Међутим, било је ученика који су се јављали и који су оповргавали овакве тврдње. Да је дискусија била успјешна, анализом резултата са наставног листића (Поповић, 2020: 95) утврдили смо да је број ученика који су на наведени начин класификовали лисицу и јарца био око 2%.

Мишљења смо да перцепције лисице и јарца на претходно наведен начин могу да послуже као индикатор важећег друштвеног обраста. Сматрамо да много више времена треба посветити социјалној едукацији дјете, кроз коју би се дјети скренула пажња да *циљ не одређује средство*.

Да би се одредила поука басне, ученицима смо понудили могућност да повезивањем правилно формулишу три, релативно познате пословице. Познавање пословица јесте неопходно за боље разумијевање и саме басне, као и њене поуке. Детаљно ћемо изложити анализу пословице *Вук длаку мијења, али ћуд никада*. Резултати су дати у Табели 4.

Табела 4

Наставак пословице Вук длаку мијења...

		Систем наставе	
		традиционална настава	проблемска настава
Наставак пословице <i>Вук длаку мијења,... је</i>	Погрешан	60 88%	15 12%
	Тачан	40 29,9%	94 70,1%

$$\chi^2 = 48,464; df = 1; p < 0,001; \phi = 0,482; \text{моћ} = 0,999$$

Може се установити да постоји веома снажна повезаност између облика наставе и одређивања наставка пословице. Такође, резидуална анализа указује да су ученици код којих је басна интерпретирана на проблемски начин са већом вјероватноћом одређивали тачан наставак пословице, док је код ученика код којих је коришћен традиционални приступ ситуација супротна. Слични резултати се добијају и у случају одређивања наставка пословице *Обећање лудом радовање*.

Да бисмо одредили да ли систем наставе има утицаја на правилно одређивање пословице која одговара басни *Лисица и јарац*, размотримо одговоре на питање *Која од понуђених пословица најбоље одговара басни Лисица и јарац*. У табели 5. дати су резултати.

Табела 5

Која од понуђених пословица најбоље одговара басни Лисица и јарац

Систем наставе	Број ученика	Просјечан број бодова	Дисперзија	Стандардна девијација
традиционална настава	102	0,51	0,43	0,66
проблемска настава	109	1,50	0,60	0,77

Левенов тест указује да не постоји статистички значајна разлика између дисперзија ($F = 3,478$; $p = 0,064$). Примјеном Студентовог t теста за два независна узорка закључујемо да постоји статистички значајна разлика у просјечном броју бодова освојеном на наведено питање ($t = -9,919$; $df = 209$; $p < 0,001$). Да је ова разлика у освојеним бодовима и веома снажна свједочи и вриједност Коеновог d коефицијента која је једнака 1,379. Поузданост овог закључка доприноси и моћ Студентовог t теста за два независна узорка која је у овом случају једнака 0,9718.

Поставља се питање да ли откривање пословице која одговара басни *Лисица и јарац* зависи од спознавања алегорије. У табели 6 дати су одговарајући Пирсонов коефицијент корелације.

Табела 6

Пирсонов коефицијент корелације између спознаје алегорије у басни и правилног одређивања поуке

	Какве људе представља лисица?	Какве људе представља јарац?
Која пословица одговара басни <i>Лисица и јарац</i>?	0,31 $p < 0,001$ $N = 211$	0,33 $p < 0,001$ $N = 210$
Моћ	0,996	0,998

Дакле, на основу резултата из табеле 6., може се утврдити да постоји повезаност између алегоријске спознаје басне и правилног препознавања особина ликова у басни *Лисица и јарац*.

Закључак

У истраживању које је било предмет овог рада ученици су били подијељени у двије групе: експерименталну и контролну. Ученицима из експерименталне групе басна је интерпретирана на проблемски, док је у контролној групи басна интерпретирана на традиционалан начин. Кроз истраживање утврдили смо да проблемски приступ у интерпрета-

цији басне доводи до значајног унапређења креативности и истраживачке способности рецепијената. Све поменуто и утиче на повећавање степена разумијевања прочитаног. Такође, треба нагласити и да су путеви сазнања краћи што доводи и до трајнијег, односно функционалнијег знања и њихове примјене у различитим ситуацијама. Ученици који су били дио експерименталне групе постигли су значајно боље резултате од ученика код којих је басна интерпретирана на традиционалан начин. Бољи резултати огледали су се у идентификацији алегорије и поуке басне, као и на повезивање басне са пословицама које одговарају самој теми басне.

Проблемска интерпретација басне омогућава сталну интеракцију међу ученицима и са наставником, те се може утицати и на *исправљање кривих слика* и модификовање дивергентног размишљања.

Литература

- Баковљев, М. (1983). *Суштина и претпоставке мисаоне активизације ученика*. Београд: Просвета.
- Бајић, Љ. (1999). Стваралачки приступ књижевном делу. *Књижевност и језик*, XLVI/4, Београд, 77-82.
- Виготски, Л. (1975). *Психологија уметности*. Београд: Нолит.
- Vilotijević, М. (2001a). *Didaktika 2 – didaktičke teorije i teorija učenja*. Sarajevo: ВН MOST.
- Vilotijević, М. (2001b). *Didaktika 3 – organizacija nastave*. Sarajevo: ВН MOST.
- Гајић, О. (2004). *Проблемска настава у књижевности и пракси*. Нови Сад: Филозофски факултет.
- Гачев, Г. (2011). *Менталитети народа света*. Београд: Логос – Службени гласник.
- Дучић, Ј. (2007). *Благо цара Радована*. Београд: Штампар Макарије - Октоих.
- Ђурић, М. (1995). *Хуманизам као политички идеал*. Београд: Терсит.
- Илић, П. (2003). *Српски језик и књижевност у наставној теорији и пракси, Методика наставе*. Нови Сад: Змај.

- Kami, A. (1987). *Mit o Sizifu*. Sarajevo: Veselin Masleša.
- Квашчев, Р. (1971). *Развијање стваралачких способности код ученика*.
Београд: Завод за издавање уџбеника
- Lagumdžija, N. (2000). *Basna u osnovnoškolskoj nastavi književnosti*. Zagreb: HENA COM.
- Мандић, Д., Мандић, П. (1995). *Образовна и пословна информатика*.
Београд: Учитељски факултет.
- Мејер, Е. (1957). *Grupni oblici rada u nastavi*. Zagreb: PKZ.
- Николић, М. (2012). *Методика наставе српског језика и књижевности (VI издање)*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Ниче, Ф. (2003). *Воља за моћ*. Београд. Дерета.
- Петанчић, М. (1954). *Uvođenje u psihologiju*. Zagreb: VSPŠ.
- Платон. (1957). *Држава*. Београд: Култура.
- Роповић, Д. (2020). *Interpretacija basne po sistemu problemske nastave u IV razredu osnovne škole*. Magistarski rad. Filozofski fakultet Nikšić.
- Rosandić, D. (1986). *Metodika književnog odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Свето писмо – Старога и Новога завјета*. (2004). Београд. Свети архијерејски синод, Српске православне цркве.
- Стојаковић, О. (2005). Проблемска настава, *Образовна технологија*, 3–4, 72–89.
- Цветановић, З. (2013). *Методичко тумачење басне*. Београд: Учитељски факултет.
- Цвајг, Ш. (1983). *Еразмо Ротердамски*. Београд: Рад.
- Чутовић, М. (2014). *Методичка интерпретација басне у млађим разредима основне школе*. Докторска дисертација, Ужице: Учитељски факултет.
- Чутовић, М., Стакић М. (2016). Примена савремених техничких средстава у настави српског језика и књижевности на примеру басне у млађим разредима основне школе. У *Зборник радова Учитељског факултета 10* (стр. 49-58). Призрен – Лепосавић: Учитељски факултет.
- Шушњић, Ђ. (2015). *Теорије културе*. Београд: Завод за уџбенике.

Danijela Popovic

FABLE AS A WEALTH OF JUDGMENTS – IN-BETWEEN THE COMPREHENDED AND THE APPREHENDED

Summary

*The paper aims at pointing to possibilities of application of problem-based teaching as regards the fable interpretation class in the elementary school fourth grade. For that reason, there is a survey conducted encompassing 211 examinees from the elementary schools of the municipalities of Podgorica and Danilovgrad (Republic of Montenegro) and covering both the urban and rural area. With regard to the former, the levelling test is performed in the schools featuring a greater number of classes, based on which two classes matching their knowledge of literature are selected. The criterion applied is the average score on the test, along with the standard deviation. By means of the a priori statistical analysis of test power, it is determined that the scope of the sample provides a solid basis for making highly reliable statistical conclusions. In this respect, the results show that the problem-based approach as regards interpretation of the fable *The Fox and the Goat* provides a more comprehensive experience and understanding of the text, as well as the acceptance of the value system presented in it.*

Key words: *fable, ultimate values, value system, problem-based teaching, interpretation of the fable *The Fox and the Goat*.*

Даниела Попович

БАСНЯ КАК СОКРОВИЩЕ РАССУЖДЕНИЙ О ЦЕННОСТЯХ – МЕЖДУ ПОНЯТЫМ И ПРИНЯТЫМ

Резюме

Целью настоящей статьи является указывание на возможности применения проблемного обучения в интерпретации басни в 4. классе

начальной школы. С такой целью мы провели исследование, в котором участвовали $N=211$ учеников начальных школ на территории городов Подгорица и Даниловград. Исследованием охвачены городские и пригородные школы. В городских средах, в которых наблюдается большое количество классов, был использован метод подравнивания. На основании такого теста выбраны 2 самых близких по знанию литературы класса. Критерий на основе которого были выбраны классы – среднее число баллов полученных на тесте и стандартное отклонение. Применением *a priori* статистического анализа мощности теста мы выявили, что объем реализованного образца является достаточным чтобы прийти к очень достоверному заключению. Результаты статистического анализа показали, что проблемный метод в интерпретации басни Лисица и козел привел к всеобъемлющему понятию и восприятию басни, а также к принятию системы ценностей, содержащихся в этой басне.

Ключевые слова: басня, главные ценности, система ценностей, проблемное обучение, интерпретация басни Лисица и козел.

